

Atkalredzēšanās ar komandieri Tahelu Šīrzādu: pēc divdesmit gadiem rezultāts ir divi pret divi

Atis Lejiņš

Pirmo reizi es ar Mohamedu Tahelu Šīrzādu satikos kādā naktī 1986.gada augustā aiz viņa mājas sētas augstā māla mūra. Man nebija ne jausmas, kas viņš bija, jo tikai viens no četriem vīriem, kuri mani pavadīja un atveda uz viņa māju, zināja divus vārdus angļiski – “good boy” (labs zēns)! Tos viņš izrunāja visai bieži, kamēr mēs bēgām no krievu uzbrukuma, kas bija pārsteidzis mūs iepriekšējās dienas rītausmā.

Starp modžahediem un padomju armiju, kas mēģināja nostiprināties Surhabas aizā, sākās sīva kauja. Mani steigā aizveda projām Sofi, kurš zināja šos divus vārdus, un pēc tam dažādas kaujinieku grupas, kuras mūs aizsargāja. Reiz, kad es gandrīz noripoju pa nogāzi melnā caurumā, viņš čukstēja šos vārdus nepārtraukti – viens no vīriem īstajā brīdī sagrāba mani aiz rokas un uzrāva augšā – gaismu nedrīkstēja lietot. Viens mans nepareizs solis gandrīz maksāja mums dzīvību. Mēs bijām ienaidnieka teritorijā, valdības kontrolētā ciemā, un vienīgā gaisma, kas bija “likumīga”, bija prožektoru no afgāņu komunistu armijas garnizona, kas nemitīgi iztaustīja klusos tūrumus un kleķa māju pudurus.

Nākamajā dienā mani pamodināja dobja milzīgu helikopteru dūkoņa virs ciema. Tikai tajā brīdī man bija izdevība kārtīgi paskatīties uz manu labdari – komandieri Mohamedu Tahelu Šīrzādu, kurš ielūdza mani brokastīs un bagātīgi cienāja ar karstu zaļo tēju. Mēs sēdējām ārpusē ar muguru pret viņa māju un vērojām helikopterus, kas lēni virzījās uz priekšu nokaitētajās debesīs ne vairāk kā simts metrus virs mūsu galvām. Zeme drebēja – tie izskatījās kā milzīgi siseņi – debesis bija pilnas ar tiem! Izrādījās, ka pie Dubandi risinājās vēl viena kauja, un ciems atradās kaut kur vidū starp abām kaujām. Komandieris uzmanīgi palūkojās uz mani un ar tulka starpniecību jautāja, vai man neesot bail? (tulks Modirs - kāds cits kaujinieks no ciema – pirms padomju iebrukuma bija strādājis par inženieri un diezgan labi zināja angļu valodu.) Es teicu – nē, ja tev nav bail! Viņam tas patika, taču, kad es jautāju, kas notiks, ja viņi nolaidīsies šeit, viņš vienkārši atbildēja – tad mēs cīnīsimies ar viņiem!

Es dzīvoju šajā “valdības kontrolētajā” ciemā desmit dienas līdz brīdim, kad es varēju droši atgriezties Pakistānā. Diezgan bieži mēs pagājām cieši garām garnizonam, virs kura plīvoja sarkans karogs. Taču Afganistānas valdības karavīri acīmredzot ievēroja zelta likumu – dzīvo un ļauj dzīvot. Tas bija partizānu karš, un es vēroju, kā ciema iedzīvotāji ievāc savu trūcīgo kviešu ražu, kā viņi to darīja kopš senseņiem laikiem. Mani vecvecāki to darīja tāpat, tikai mēs Latvijā izmantojām zirgus, nevis vērsus. Šķita, ka laiks ir apstājies, izņemot naktīs, kad zemnieki kļuva par kaujiniekiem un devās patruļās pārbaudīt apkārtni un es centos būt noderīgs, nesot katrā rokā pa prettanku raķetei “RPG 7”.

2006.gadā es varēju droši atgriezties Afganistānā, lai atdotu parādu cilvēkam, kurš bija izglābis man dzīvību. Ritēja parlamenta vēlēšanas – pirmās šīs valsts vēsturē, un es sameklēju savus vecos kontaktus, kuri aizveda mani uz to pašu ciemu. Kad Tahels Šīrzāds man tuvojās – stalts un lepns kā īsts puštuns, es tūlīt ievēroju, ka viņa gaita bija kļuvusi citāda – viņš kaut kā nedabiski lika kājas. Mēs apkampāmies pēc afgāņu tradīcijas, mums abiem nebija viegli. Karš satuvina vīrus. It īpaši, ja jūs esat karojuši

vienā pusē – un uzvarējuši! Pēc visa, kas bija noticis, kopš mūsu atvadīšanās, viņš joprojām bija dzīvs! Viņš atteicās no mana piedāvājuma nopirkt aitu pusdienām kā manu pateicības zīmi. Viņš ielūdza mani savā jaunajā mājā un lika pagatavot bagātīgu maltīti, kas nebūt nelīdzinājās tām, ko mēs ēdām toreiz. Visa viņa lielā ģimene, proti, tās vīriešu kārtas locekļi, pētīja fotoattēlus, ko es biju uzņēmis pirms veselas paaudzes – kurš miris, kurš vēl dzīvs, ko dara bērni, kas tagad jau ir pieauguši. Tahela Šīrzāda mazais puika, kurš toreiz vēl bija zīdains, tagad universitātē studē lauksaimniecību! Un tad atklājās patiesība.

Drīz pēc manas aiziešanas padomju karaspēks kopā ar afgāņu armiju pārbaudīja visas mājas pie ceļa, kas ved uz provinces galvaspilsētu Pol-i-Alamu. Tahels sīvi pretojās un tika smagi ievainots kājās. Patiesībā tās tika sakropļotas, jo automāta šāvieni tām trāpīja 20-30 reizes. Viņa vīri bez apstāšanās nesa viņu līdz Pešavarai pāri Pakistānas robežai un no turienes viņš ar lidmašīnu tika nogādāts Vācijā. Amerikāņu kara hospitālī Frankfurtē ārsti saglāba viņa kājas.

Taču sliktākais vēl bija priekšā. Pēc padomju armijas padzīšanas sākās visbriesmīgākais no visiem kariem – pilsoņu karš! Tahelu vajāja talibi, viņš bēga, viņa dēls tika sagūstīts un spīdzināts, taču viņš atteicās nodot savu tēvu. Un tad – paldies Dievam – atkal atnāca amerikāņi un padzina talibus – šos pilnīgi trakos cilvēkus, kuri neļāva puikām pat laist gaisā pūkus un spēlēt futbolu.

Mēs kavējāmies atmiņās par mūsu iepriekšējām sarunām tajā karstajā augustā pirms divdesmit gadiem. Uz manu jautājumu, ko viņš darītu, lai neļautu “sliktajiem zēniem” pārņemt Afganistānu pēc krievu padzīšanas, viņš toreiz atbildēja – “mēs, vienkāršie afgāņi, apvienosimies un neļausim radikāļiem pārņemt varu. Problēma ir tā, ka amerikāņi atdod lielāko daļu ieroču radikāļiem, mums, mērenajiem, atliek tikai drupačas no galda. Patiesībā lielāko daļu ieroču nozog Pakistāna”.

Atgriežoties tagadnē, mēs tagad zinām, ka tas tomēr nenotika gluži tā. Gulbudins Hekmatjars – viens no radikāļu līderiem – saņēma daudz ieroču, jo viņu uzskatīja par varenāko spēku pret padomju armiju. Stratēģiem neienāca prātā, ka viņš ir varenākais tieši tāpēc, ka viņam bija ieroči! Gulbudins apvienojās ar talibiem, lai cīnītos pret Afganistānas nacionālo varoni Masudu, kuru talibi nogalināja īsi pirms uzbrukuma Amerikai.

Otra stratēģiskā kļūda tika pieļauta pēc tam, kad padomju armija atkāpās no Afganistānas 1989.gadā. Uzvara bija gūta, misija beigusies! Taču Vašingtona neturpināja sniegt palīdzību valsts veidošanā un atjaunošanas darbos pēc desmit nāves un postījumu gadiem. Amerika samaksāja briesmīgu cenu – Afganistānas nākotnes nenodrošināšana pēc 1989.gada kā bumerangs atgriezās 11.septembrī!

Kļūda tiek labota tagad – un varbūt to izdosies izlabot ar NATO palīdzību, neraugoties uz karu Irākā. Taču vai tā arī nebija stratēģiska kļūda sākt karu pret Sadamu, pirms bija pabeigts darbs Afganistānā? Ja kaut maza daļiņa no tām bagātībām un asinīm, kas tika iztērētas un izlietas Irāka, būtu ieguldītas Afganistānā, karš pret narkotikām un teroru tagad būtu beidzies šajā nelaimju piemeklētājā zemē.

Rezultāts cīņā par Afganistānu ir divi punkti “par” un divi “pret”. Plus punktus Amerika saņem (A) par padomju armijas sakāves nodrošināšanu Afganistānā, kas

neapšaubāmi bija liels ieguldījums padomju impērijas sagrāvē, un (B) par atbrīvošanu no talibiem. Negatīvajā bilancē ir (A) necenšanās atjaunot Afganistānu pēc uzvaras 1989.gadā un (B) jauna kara sākšana Irākā pirms pilnīgas uzvaras nodrošināšanas Afganistānā.

Kāds būs galīgais rezultāts? Tas ir atkarīgs no mums. Tikai lūdzu – vairāk nekādu stratēģisku kļūdu!

AFGANISTĀNA JOPORJĀM IR MŪSU PUSĒ!